

LUBOK BASKİRESİM SANATININ POLİTİK ETKİSİ

• Dr. Öğr. Üyesi Özgür UĞUZ*

ÖZET

Lubok baskiresmi, 17. yüzyılda ortaya çıkarak Rus sanatında ve kültüründe önemli bir yer edinmiştir. Okuma yazma bilmeyen ve maddi gücü yetersiz halk için üretilen bu baskılar, kısa sürede popülerleşmiş ve tüm Rusya'ya yayılmıştır. Başlangıçta dini temalar ve halk söylencelerine odaklanan lubok baskiresimleri, 19. yüzyılda politik bir araç haline gelerek iktidarın kontrolüne girmiş ve propaganda amacıyla yoğun şekilde kullanılmıştır. Hem Çarlık hem de Komünist rejim, lubok baskiresimlerinin basit ve etkili anlatım dilini halk kitlelerine ulaşımda bir araç olarak görmüştür. Bu baskılar, mesaj iletimindeki gücü sayesinde rejimlerin siyasi dönüşümlerinde başat bir rol oynamıştır. Sanatçılar tarafından da ilgi gören lubok baskiresimleri, Rus kültürel ve siyasi tarihinde derin bir etki yaratmıştır. Lubok baskiresimlerinin yalın dili ve mesajın etkili iletimi, sanatsal ve siyasal dönüşümler boyunca etkisini sürdürmesini sağlamış ve 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar aktif bir şekilde varlığını korumuştur. I. Ve II. Dünya savaşları sırasında ortaya çıkan Sovyet politik posterlerinde kullanılan görsel dilin temelini oluşturan Lubok baskiresimleri, 20. yüzyılın başına tarihlenen avangard sanat akımları içerisinde de kendisine yer bulmuştur. Çalışma, lubok baskiresimlerinin tarihsel dönüşümlerini ve politik etkilerini ele almıştır. Bu bağlamda konuya ilişkin kapsamlı bir literatür taraması yapılmış, nitel araştırma yöntemi kullanılarak toplanan bulgularla sonuca ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rus baskiresmi, Politik baskiresim, Propaganda posterleri.

* Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Baskı Sanatları Bölümü, Baskı Sanatları Anasanat Dalı, ozguruguz@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9096-0608

THE POLITICAL IMPACT OF LUBOK PRINTMAKING

• Assist. Prof. Özgür UĞUZ*

ABSTRACT

Lubok printmaking emerged in the 17th century and gained an important place in Russian art and culture. Produced for the illiterate and financially weak, these prints quickly became popular and spread throughout Russia. Initially focusing on religious themes and folk legends, lubok printmaking became a political tool in the 19th century and came under the control of the government. Lubok printmaking was used extensively for propaganda purposes during the Tsarist regime, World War I and the Communist Party. Both the Tsarist and Communist regimes saw the simple and effective narrative language of lubok printmaking as a tool to reach the masses. These prints played a leading role in the political transformations of the regimes thanks to their power in conveying messages. Lubok printmaking, which also attracted the attention of artists, had a deep impact on Russian cultural and political history. The simple language and powerful narrative of lubok printmaking ensured its continued influence throughout artistic and political transformations and maintained its active existence until the second half of the 20th century. In this study, the historical transformations and political effects of lubok printmaking were discussed, and the subject was investigated within this framework and a conclusion was reached.

Keywords: Russian printmaking, Political printmaking, Propaganda posters.

* Anadolu University, Fine Art Faculty, Printmaking Art Department, ozguruguz@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9096-0608

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihinin zengin dokusu, yüzyıllar boyunca gelişen, her biri dünyamızın canlı kültürel dokusuna katkıda bulunan sanatsal geleneklerin göz alıcı örnekleriyle doludur. Bu sanat formlarından biri de kökleri Rus sanatsal ortamına derinden gömülü olan Lubok baskıresimleridir. Lubok, 17. yüzyıl Rusya'sında ortaya çıkan ve geniş halk kitlelerine ulaşan geleneksel bir ahşap baskı sanatı biçimidir. Adını, baskı kalıplarının hazırlandığı özel bir ağaç türü olan 'lub' kelimesinden alan bu sanat, basit ama etkili görselliği ve güçlü anlatım diliyle öne çıkmıştır. İlk lubok baskıları, İncil'den sahneler ve dini temalarla sınırlı kalırken, zamanla halk hikayeleri, masallar, tarihi olaylar ve siyasi eleştiriler gibi çeşitli temaları içerecek şekilde genişlemiştir.

Ahşap baskı tekniğinin düşük maliyeti ve seri üretime uygunluğu, lubok baskılarının kısa sürede pazar yerlerinde yayılmasını sağlamış ve özellikle alt ve orta sınıf halk arasında popülerleşmesine olanak tanımıştır. Ancak lubok baskıları, yalnızca estetik bir ifade biçimi olmanın ötesine geçerek, Rus toplumunda bir iletişim ve propaganda aracı olarak da kullanılmıştır. 19. yüzyılda politik bir araç haline gelen bu baskılar, hem Çarlık hem de Komünist rejimler tarafından halkı etkilemek ve yönlendirmek amacıyla benimsenmiştir. Mesajın yalın ve etkili bir görsel dil aracılığıyla iletilebilmesi, lubok baskılarını siyasi dönüşümlerin güçlü bir aracı haline getirmiştir.

Lubok baskıresimleri, yalnızca sanatsal değil, aynı zamanda sosyal ve politik bir fenomen olarak da kabul edilmektedir. 20. yüzyılın başında avangard sanat akımları içinde kendine yer bulmuş ve I. ve II. Dünya Savaşları sırasında Sovyet propaganda posterlerine ilham vermiştir. Bu sanat biçimi, halkın duygularına ve düşüncelerine dokunan güçlü anlatım dili sayesinde tarih boyunca kültürel ve politik dönüşümlerde etkili bir araç olmaya devam etmiştir. Çalışma, Lubok baskı sanatının tarihsel gelişimini üç ana dönem altında ele almaktadır: 'Tutunma' dönemi; Lubokların ortaya çıkış ve yaygınlaşma sürecini, 'Dönüşüm' dönemi; Lubokların ulus inşası amacıyla bir araç haline geldiği evreyi, 'Adaptasyon' dönemi ise bu sanatın politik propaganda ve angaje bir sanat formuna evrilme sürecini temsil etmektedir. Her ne kadar bu süreçler arasında geçişkenlik bulunsa da, çalışmanın amacı doğrultusunda kronolojik bir sıralama gözetilerek bu dönemler çerçevesinde analiz edilmiştir.

2. LUBOK BASKİRESİM SANATININ TARİHSEL KÖKENİ VE KÜLTÜREL ETKİSİ

Lubok baskıresiminin kökeni ortaya çıktığı 17. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Kırsal sanatçıların köylü sınıf için üretmeye başladığı bu baskıresimler kendi özgün yapısını da bu durumun içerisinde oluşturmuştur. Köylü sınıfının büyük bir çoğunluğunun okuma

yazma bilmemesi düşünüldüğünde bu eserlerin son derece basit, açık ve kolay anlaşılır bir görsel dile sahip olması bir zorunluluktur. Bir diğer önemli etken ise köylü sınıfının maddi gücünün oldukça sınırlı olması ve bu durumun baskıların düşük maliyetle üretilip satışa sunulmasını gerektirmesidir. Bu nedenle baskıresmin gücünden yararlanan sanatçılar bu sorunu ahşap bloklara oydukları resmi yine ağaç kabuğundan elde ettikleri ucuz kağıtlar üzerine basarak aşmışlardır. Dolayısı ile bir kez ağaca oyulan resim defalarca kez basılarak üretimi hızlandırmış ve maddi sorunu önemli ölçüde ortadan kaldırmıştır. Baskıresmin demokratik yapısının önemini gösteren bu durum aynı zamanda baskıresmin Rusya'da yaygınlaşmasının, bilinmesinin ve gelişmesinin önemli bir nedenini oluşturmuştur. Nitekim 17. yüzyılın sonlarına doğru tahta kalıp kullanımından gravürlü metal plakalara geçiş yaparak kayda değer değişikliklere uğrayan Lubok baskıları, 19. yüzyılda litografi baskı tekniğinin getirdiği yenilikleri keşfeden sanatçıların üretimlerinin büyük çoğunluğunu litografi ile yapmaya başlaması üretim tekniğinde görülen önemli değişimlerdir. "Bununla birlikte, resimlerin basit ve naif bir şekilde resimlenmesine yönelik Lubok tarzı, başlangıçta tanımlandığı şekliyle uzun süre devam etmiştir" (Stephen, 2006:9).

Lubok'un ortaya çıkışından sonra hızla yaygınlaşması ve özellikle halk arasında popüler olması, karmaşık anlatıları ve fikirleri büyük ölçüde okuma yazma bilmeyen bir topluluğa aktarma yeteneğinden kaynaklanmaktadır. Bu da Lubok baskıresimlerini sosyal ve politik iletişim için güçlü bir araç haline getirmektedir. Olabildiğince basit kurgulanan mizansen, mesajın hızlı bir şekilde iletilmesini sağlamaktadır. Büyük çoğunluğu okuma yazma bilmeyen köylüler arasında bu 'kolay anlaşılabilir sanat' hızla popülerleşerek Lubok sanatının gelişmesine yardımcı olmuştur. İlginçtir ki, lubokları yaratan birçok sanatçı okumayı bilmemektedir. Sadece anlamlarını tahmin etmişler ve harfleri kopyalayıp resimlerinde yazıya yer vermişlerdir (Kosynkina, 2023).

Lubok, dini ve tarihi anlatıları sıradan insanlara yaymanın bir aracı olarak ilk başlangıcından itibaren, siyasi hiciv, popüler hikayeler ve halk sanatı da dahil olmak üzere çok çeşitli konuları kapsayacak şekilde gelişmiş ve daha geniş kültürel temaların ifade edildiği bir sanat haline gelmiştir. Lubok'un cesur hatlar, canlı renkler ve gerçekçilik ile soyutlamanın benzersiz bir karışımıyla karakterize edilen kendine özgü görsel tarzı, ülkenin kültürel manzarasının çeşitli yönlerine nüfuz eden Rus halk sanatının ayırt edici özelliği haline gelmiştir. Dahası, Lubok'un yaygın popülaritesi ve baskıresmin imkanlarını kullanarak sanatı erişilebilir kılması sanatı demokratikleştirmiş ve onu yalnızca elitlerin alanı olmaktan ziyade kitlelerin erişebileceği bir ifade biçimi haline getirmiştir. Sanatın bu anlamda demokratikleşmesinin geniş kapsamlı sonuçları olmuştur; halk arasında kültürel sahiplenme ve güçlenme duygusunu teşvik etmiş ve canlı bir halk sanatı geleneğinin

ortaya çıkmasının yolunu açmıştır.

2.1 Tutunma

17. yüzyılda gelişerek ve yerel basımcıların katkısıyla hızla popülerleşerek yaygınlaşan Lubok baskiresimlerinin hicivsel ve satirik bir üslupla üretilen örnekleri halk arasında önemli bir karşılık bulmuş ve ilginin artmasına sebep olmuştur. Karakteristik bir örnek olan Görsel 1 ve Görsel 2'deki örnekler bu dönemin popüler Lubok'larına örnek teşkil etmesi açısından kayda değerdir. Vasili Koren tarafından yaratıldığı düşünülen 'Kazan'ın büyük kedisi' isimli Lubok baskiresmi (Görsel 1) Çar Büyük Petro'nun alegorik tasvirini sunmaktadır. Sansürden ve olası cezadan kaçınmak için sanatçıların iletilecek mesajı üstü kapalı bir şekilde iletmesi Lubok baskılarının dönem içerisindeki genel özelliğidir. Resim ve yazı ilişkisi sonraki yüzyıllarda Lubok baskılarının propaganda amaçlı kullanımının yolunu açacak en önemli yanlarından birisini oluşturmaktadır. Koren' in örneğinde gördüğümüz üzere sol üst köşede eski Slav yazısıyla şunlar yazmaktadır; 'Kazan Kedisi, Astrahan tarzında, Sibiryâ'dan geldiği için, Şanlı bir şekilde yaşar, Hoş geçinir ve tatlı tatlı osurur.' Baskı işlevini yerine getirmiştir; Çar Petro'yu temsil eden bir kedi resmi ve onunla alay eden hicivsel bir yazı. Komik ve basittir. Dönemin insanı için ise önem verilecek kadar etkili bir resimdir. (Roatcap, 2004)

Görsel 1. Vasili Koren, "Kazan'ın Büyük Kedisi", 1750, Ağaç Baskı, 35x27 cm.
(The Library & Picture Collection of the late Martin Woolf Orskey, 2019).

Lubok baskiresim tarihinin en ünlü resimlerinden bir diğeri ise 'Fareler Kediye Nasıl Gömdü' isimli Lubok baskiresmidir. (Görsel 2) Halkla politik hicvin nasıl buluştuğuna dair önemli bir örnektir. Çoğunlukla Lubok resmini anlamak ve sembollerin neyi imlediğini bilmek için dönem içerisindeki olaylara, bazen söylencelere, bazen de halk arasında dolaşan ve kaydı tutulmayan dedikodulara kadar pek çok parçayı bilmemiz gerekir.

Çünkü Lubok'lar karakteristik olarak hızlı üretilen ve güncel olayları tasvir eden bir dağarcığa sahiptir (Pletneva, 2021:97-123). Yakından bakılınca, her farenin yanında yazılar görülmektedir. Çağdaşlar, farelerle temsil edilen ve alay konusu olan yetkililerin hangisinin olduğunu bilmekte ve resmi buna göre değerlendirmektedirler. Resmin popülerliği ve popülerliğinden kaynaklanan önemi; basit ve sıradan halkın elit ve soylu sınıfla alay etmesi, hicivsel göndermelerle onların saygınlığını sorgulamasında gizlidir. Bu ve buna benzer (dini ve imparatorluk otoritesine karşı yapılan) hicivsel, satirik baskılar dönem içerisinde üretilen Lubok baskıları içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Ancak üretilen Lubok baskılarının temaları bunlarla sınırlı kalmamış geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Pastoral sahnelerin tasvirine ayrılan baskılar, dini otoriteyi ve İmparatorluk otoritesini savunan ya da bunlara karşı çıkan, kırsal hayatın konularını işleyen, halk masallarını, hikayeleri, aşkı ve şiir pasajlarını konu edinen temalara sahip birçok Lubok resmi karşımıza çıkmaktadır. Bu konu çeşitliliği Lubok baskılarının yayılımına katkı sağlamış aynı zamanda 19. yüzyıla doğru kendi karakterinin belirgin bir şekilde oluşmasına da sebebiyet vermiştir.

Görsel 2. Yapımcısı Bilinmiyor, "Fareler Kediye Nasıl Gömdü", 1725, Ağaç baskı gravür üzerine elle suluboya renklendirme, 32,8 x 57,3 cm. (Wikipedia, t.y.).

2.2. Dönüşüm

19. yüzyıla gelindiğinde Lubok baskiresimleri kitle kültürünün önemli bir parçası haline gelmiştir. İmparatorluk rejiminin de gözünden kaçmayan bu durum, 1812 Patriotic Savaşı'nda Lubok baskiresimlerinin savaşın propagandasını yapmak için bizzat Rus İmparatorluğu tarafından kullanılmasının ardında yatan nedeni oluşturmuştur. Halkın savaşa ruhunu harekete geçirmek, Rus İmparatorluğunun üstünlüğünü göstermek ve yabancı birliklerin tehdidini azaltmayı amaçlayan Lubok'ların çok büyük bir çoğunluğu, bizzat rejim tarafından görevlendirilen Lubok sanatçıları tarafından üretilmiştir.

“Üretimler bize önemli bulgular vermektedir. Napolyon Savaşları sırasında toplam 200 lubki ortaya çıkmıştır. Bunlardan 72’sinde Napolyon figürü yer almaktadır. Napolyon’a karşı yapılan bu resim savaşında 40’tan fazla sanatçının görevlendirildiğine dair kanıtlar vardır” (Cheaure, 2014:20). Rejimin başlattığı bu girişimin başarılı olması üretilen Lubok’ların genel doğasına da hızlı bir şekilde etki etmiştir. Dönemin ruhuna da uyan bir şekilde İmparatorluk tarafından görevlendirilmeyen sanatçılar da üretimlerinin içeriklerini bu yöne doğru kaydırmışlardır.

Lubok sanatçıları, 19. yüzyılın başından itibaren, dönüşüm geçirmiş, sözlü gelenekten ve hayattan ziyade askeriyeden gelen kahramanları resmetmişlerdir. Napolyon istilasının Karika dönemi, büyük Ruslara zayıf düşmüş düşmanlar göstermiştir. Lubok sanatçıları daha sonra aynı tekniği generallerin, askeri kahramanların, köylü savaşçıların ve yöneticilerin resimlerinde de kullanmıştır (Brooks, 2010:535-557).

Görsel 3’de bir Napolyon askerinin fıçı içine zorla oturtulduğu ağzına vazma yazılı zencefilli bir kurabiye sokulmaya çalışıldığı, bir askerin fıçıya sıcak sbiten döktüğü ve bir askerin de sbitene acı pul biber eklediği görülmektedir. Acı biber ve tüm askerler görmezden gelinebilirse sahne; Rus mutfağının tatlılarından biri olan ve fıçılarda taşınarak satılan Lenten tatlısı yapımına ait bir sahnenin tasviridir. İroni resmin ismiyle ‘Rusya’da Napolyon Bayramı’ ve üzerinde yazılan yazılar bütünüyle anlam kazanmaktadır.

Görsel 3. Ivan Ivanovich Terebenyov, “Rusya’da Napolyon Bayramı”, 1812 Patriotik savaşı, Gravür üzerine elle suluboya renklendirme, 26x32 cm.

(Otechestvennaya Voyna “1812 The Patriotic War Of 1812”, 2023).

Bu dönemde yaratılan Lubok baskiresimlerindeki tematik özelliklerin başında Napolyon’u merkeze koyması gelmektedir. Napolyon mitinin altını oymaya ve itibarsızlaştırma

girişimlerinde bulunan Lubok baskıresimlerindeki en büyük yenilik ise Rus köylülerinin ilk kez Luboklarda resmedilmesidir. Hem de onları yücelten bir şekilde! Bu ayrıntı halk arasında oldukça önemli bir karşılık bulmuştur. Bir tarafta ünü neredeyse tüm Rusya'ya yayılmış olan Napolyon diğer tarafta ise onu alt eden ve/veya edecek olan köylüler. Mesaj çok nettir ve kendini önemseme arzusu duyan bir köylü için karşılık bulması kaçınılmazdır.

Bulgular lubok baskıresimlerinin 1812 savaşıyla önemli ölçüde içeriklerinin siyasi yöne doğru evrildiğini göstermektedir. Her ne kadar savaşta moral üstünlüğün Ruslara geçtiğini göstermek, halktaki savaşıma ruhunu açığa çıkarmak ve Rus İmparatorluğunun gücünü vurgulamak, kahramanlık mitleri oluşturmak olsa da Rus İmparatorluğuna an-gaje olan bu Lubok baskıresimleri ulus inşasına da önemli katkı sağlamıştır. Bu yönüyle Lubok baskıresimleri dönem içerisinde pek çok farklı ulustan oluşan Rus İmparatorluğunun yek bir vücut olarak birleştirici güç olması açısından da hayati bir işlevi yerine getirmiştir. Özellikle Rus İmparatorluğunun yürüttüğü Pan-Slavist politika, farklı milletlere ait olan Slavları bir arada tutmak, birleştirmek ve böylece kendine bir tehdit unsuru olmaktan çıkarmaktan başka bir şey değildir. Pan-Slavizm ve mesihçilik olgusunun tarihsel temeli, Rusya'nın Bizans İmparatorluğu'nun halefi olduğu fikrinin vücut bulmuş halidir (Hedo, 2021:4).

İmparatorluk hükümetinin otoriter tutumu ve kitle gücünü arkasına almak için Lubok özelinde yakaladığı eşsiz fırsat, Lubok'un gelişimine katkı sağlarken bir yandan da Lubok sanatına müdahaleyi zorunlu kılmıştır. Lubok sanatçıları üretimlerinde İmparatorluk aleyhine yapılacak anti propaganda faaliyetlerini susturmaya yönelik sıkı bir denetime tabii tutulmuşlardır. Ancak her ne kadar denetime tabii tutulsa da önüne geçilemeyen baskıresimlerin dolaşımında olması rejimi daha sıkı önlemler almaya itmiştir. 1848'de Avrupa'da yaygınlaşan isyanların ardından I. Nicholas, durumu kontrol altına almak için Buturlin Komitesi'ni kurmuş ve sansür kararları almıştır. Komite, tüm resimlerin sansür mührünü taşımasını tavsiye etmiş ve ardından 1851'de, mevcut tüm Lubok plakalarının imha edilmesini ve yeni yapılacak Lubok baskıresimlerinin, başta Moskova Sansür Komitesi olmak üzere hükümet sansürcüleri tarafından kaydedilmesini gerektiren bir yasa çıkarmıştır (Nedd, 2015:3). Bu Lubok baskılarının doğasını derinden etkileyen bir sonuç doğurmuştur. Özgün çeşitlilik azalmış ve Lubok baskılarının önemli bir çoğunluğunun milliyetçi söylemlere kaymasına yol açmıştır.

1877-1878 yılları arasında yaşanan Rus-Türk savaşında yine Lubok baskılarının milliyetçi söylemi güçlendirmek için üretildiği görülmektedir. Ortodoks Hristiyanların kendilerini İslami tehdide karşı nasıl savunduklarını merkez tema olarak ele alan Lubok baskıresimleri; Rusların kahramanlıklarını, savaşın sadece vatanlarını korumak için değil

aynı zamanda dini de korumak için yapıldığı vurgusunu işleyerek halkta karşılık bulmasını sağlamıştır. Lubok'ların siyasi propaganda hizmet etmesinde ve onun özellikle 19. yüzyılda önemli bir propaganda gücüne dönüştürmesinde savaşlar bir katalizör görevi görmüştür. Ancak Lubok geleneğinde bu zaten var olmayan bir durum değildir. Lubok, 1756-1763 Yedi Yıl Savaşları'ndan başlayarak tüm savaşlara karşılık vermiştir (Yesyunin, 2022:138-163). Nihayetinde savaş, halka farazi olmayan bir 'öteki' imajını yerleştirmek ve bunun üzerinden siyasi ve politik fikirleri yaymak için eşsiz fırsatlar sunmaktadır. Nitekim siyasi ve kültürel olgular yüzyılın sonuna doğru Lubok baskılarının kitlesel etkisini inanılmaz bir boyuta taşımıştır. Prens V. N. Tenishev için çalışan bir grup etnograf 1897-1898'de köylüler arasında yaptıkları bir araştırmada çok sayıda lubki'nin köylülerin evlerini süslediğini keşfetmişlerdir. Bir etnograf, "neredeyse her evde on veya daha fazla Lubok resmine rastlamak mümkündür" diye yazmış, diğerleri de benzer sonuçlara ulaşmıştır (Norris, 2006:9-10). Burada sözü edilen lubkilerin önemli çoğunluğunu savaşları ve askeri konuları ele alan lubkiler oluşturmaktadır. Bu da Lubok baskiresimlerinin etkisini ve Rus İmparatorluğunun lubkileri kullanarak ne denli önemli bir propaganda imza attığını göstermektedir. Bu etkinin farkında olan İmparatorluk "1865 yılında uyguladıkları sansür politikalarında değişikliğe giderek bazı organlar üzerinde sansürü kaldırmasına karşın, Lubok baskiresimlerinden ve Lubok baskiresimlerinden türetilen kitapçıklar üzerindeki sansürü kaldırmamıştır" (Parppei, 2021:162-179). Savaş sonrası devreye giren barış anlaşmasından sonra basılan Lubok baskiresimlerinin temelini ise Rus Ordusunun ve 'Slav' kardeşlerin muzaffer vurgularını ön plana çıkartması oluşturmuş, böylelikle İmparatorluğun Ulus İnşası projesine katkı sunmuştur. Nihayetinde Lubok baskiresimleri 19. yüzyılda siyasileşmiş, baskın bir şekilde Lubokların içeriği politik bir propaganda yapısına evrilmiştir.

20. yy.'ın hemen başındaki 1904 -1905 Rus Japon savaşı sırasında, Rus İmparatorluk hükümeti, halkın desteğini toplamak ve anlatıyı kendi lehine çevirmek için yine Lubok baskılarının gücünden yararlanmıştır. 1905'te devrim ayaklanmalarının başlamasına neden olacak bir yenilgi ile sonlanacak olan bu savaşta üretilen Luboklar başlangıçta Rus askeri gücünü överken alınan yenilgi sonrası Rus askeri gücünü alaya alan türde baskılara evrilmiş ancak Rus hükümetinin sansür yasalarıyla bu hicivsel Lubok'ların üretimleri durdurulmuştur. Bu dönemde Rus İmparatorluğunun propagandasına hizmet eden yaklaşık 300 Lubok yaratılmıştır. Üretilen bu 300 Lubok baskısının kalıbından alınan kopyalar önemli bir niceliğe erişmekte, Lubok'un etki alanının büyüklüğünü ve önemini göstermektedir. Lubok baskılarının ortalama tirajının 10 bin kopya olduğu (30.000'e kadar tirajlar olmasına rağmen) dikkate alıp kaba bir hesap yaptığımızda bunun nasıl bir etki alanı doğurduğu daha iyi anlaşılabilir (Karoyeva, 2021:133-146).

Rus-Japon savaşı sonrasında alınan yenilginin halk arasında yarattığı öfkenin yanı sıra, sanayileşme ve kentleşmeye ayak uyduramayan ve ülkedeki krizi yönetemeyen Rus İmparatorluğu 1905’de ülke çapında başlayan ayaklanmalarla karşı karşıya kalmıştır. 1905 ayaklanması sonuçta bastırılrsa da Rusya’nın siyasi manzarası üzerinde kalıcı bir etki yaratmıştır. Ayaklanmanın büyüyen ölçeğiyle karşı karşıya kalan Çar II. Nicholas, sonunda Duma olarak bilinen bir parlamentonun kurulması ve sınırlı sivil özgürlüklerin verilmesi de dahil olmak üzere tavizler vermek zorunda kalmıştır. Ülkede yaşanan huzursuz politik ortam I. Dünya savaşının başlamasıyla daha da artmış ve Devrimin gelişimini hızlandıracak bir sürecin başlamasına neden olmuştur.

2.3. Adaptasyon

I. Dünya savaşının 1914 yılında patlak vermesiyle birlikte ülke çapında yürütülen propaganda faaliyetleri içinde Lubok baskıları yine önemli bir yönü oluşturmaktadır. 1914 yılında savaşla birlikte yükselen milliyetçi ruha kapılan Avangard sanatçılar Rus hükümeti için Lubok sanatının ruhunu ve karakteristiğini merkeze koyan propaganda afişleri üretmişlerdir. Aslında bunların poster mi ya da Lubok baskıresmi mi olduğu kesin bir çizgiyle ayıramayacak kadar geçişgendir. Lubok’a yakın olan bu tür posterlere “popüler posterler” denilmektedir. Lubok baskıresminin ve posterin işlevlerini birleştirmişlerdir. Hem bir köylünün kulübesini dekore edebilmekte hem de halka açık yerlerde kampanya yapmaya müsaittirler (Yesyunin, 2022:160). Burada karşımıza çıkan Popüler Posterler terimi, literatürde ve dönem içerisinde Lubok baskılarından esinlenerek oluşturulmuş, genel olarak Lubok resminin yapısını muhtevasında koruyan baskıresimle üretilen posterlere verilen isimdir. Posterlerin de yine Lubok resimlerinde olduğu gibi üretim tekniği olarak kullandıkları baskıresim tekniklerinin onları yakınlaştırmaları, resmin yazı ile birleşerek izleyiciyle temas kurması, kullanım için seçilen görselin ve mesajın basitliği ile algının kolaylaştırılması Lubok baskıresimlerinin yapısıyla ve karakteristiği ile örtüşmektedir. Resimde kullanılan yazının dili ise artık halk arasında kendiliğinden ortaya çıkan olaylara, durumlara karşı tamamen halkın kültürel kodlarıyla örtüşen dil kullanımı değil rejimin ideolojisini desteklemek için üzerinde önemle durulan içerik oluşturmaktadır. Boyutlar büyümüş, baskının aktarıldığı malzemenin yerini ise ucuz kağıt değil basıma uygun kağıt almıştır. Popüler poster terimi literatürde poster/afiş olarak adlandırılan üretimlerle Lubok tarzından türemiş poster arasındaki ayrımı belirlemesi ve farkı ortaya koyması açısından da konumuz özelinde önemli bir terimdir.

Popüler posterlerin ortaya çıktığı bu dönem üretimlerinin Lubok’la ilişkisi içerisindeki en belirgin vurgu dönemin avangard sanatçıları arasında görülmektedir. Bu dönem içerisinde avangard sanatçıların Popüler Posterler üretirken Lubok baskıresim sanatına ilgisini gösteren önemli bir kanıt vardır. Savaşın ilk aşamalarında Kazimir Malevich,

Vladimir Mayakovsky ve Aristarkh Lentulov'un da aralarında bulunduğu bir dizi Rus avangart sanatçı, 'Segodnyashnii Lubok' (Bugünün Lubok' u) grubunu kurmuştur (The French Allies, t.y.). Alman ve Avusturya karşıtı hicivli posterler ve kartpostallar üreten Segodnyashnii Lubok grubu, savaş içerisinde ürettikleri üretimlerinde Lubok baskıresimlerini merkeze koyduklarını hem üretilen içeriklerin yapısında hem de grubun isminde açıkça belirtmişlerdir.

Görsel 4. Kazimir Malevich ve Vladimir Mayakovsky, "Bir Sosisçi Lodz'a geldi. Biz ona 'Hoşgeldiniz Bayım! Dedik...", 1914, Chromolithographic Baskı, 41.7 x 28.1 cm, National Library of Russia.
(A Sausage Maker Came to Lodz. We Said to Him: "Welcome, Sir!...", t.y.).

Segodnyashnii Lubok grubunun içerisinde Kazimir Malevich'in Vladimir Mayakovsky ile birlikte hazırladığı bu Birinci Dünya Savaşı propaganda poster, bir Rus köylüsünü ve onun mağlup ettiği Alman Ordusunu tasvir etmektedir.

Lubok'un baskın karakteristiği bu dönem içerisinde de onu göz ardı edilemez bir araç haline getirmiştir.

Lubok, sanatçıların Sovyet poster sanatında karmaşık fikirleri sembolik olarak ifade etmek için alegorik görüntüleri benimsediği kaynaklardan biridir. Eski Lubok geleneği, erken Sovyet poster sanatında sık sık yer alan geleneksel alegoriye desteklemiş ve sanatçıların Bolşevizm'in ahlakını ve mitolojilerini tanıtmak için görsel bir kelime dağarcığı geliştirmelerine yardımcı olmuştur. Bir halk sanatı biçimi olarak Lubok, 20. yüzyılın başlarında Sovyet siyasi posterlerinde kullanılan görsel dili ve sembolik imgeleri etkilemede önemli bir rol oynamıştır (Bonnell, 1988:315-322).

Çarlık rejiminin otokratik yönetiminden artan hoşnutsuzluk, Birinci Dünya Savaşı'nın neden olduğu ekonomik ve sosyal çalkantılarla birleşince, 1917'deki devrimci olaylara zemin hazırlamıştır. 1917 Şubat Devrimi, Çar'ı devirmiş ve geçici bir hükümet kurulmuştur. Ancak aynı yılın ekim ayında kurulan hükümet, Ekim Devrimi ile devrilmiş ve Komünist Parti çatısı altında birleşen Bolşevikler ülkenin yönetimini ele almıştır. Komünist Parti kendi Parti programını halka aktarmak, yeni bir ulus inşası şekillendirmek

için propagandaya büyük bir önem vermiştir. Bu nedenle Devrim hükümeti vakit kaybetmeden propaganda girişimlerine başlayarak propaganda birimleri kurmuştur.

1918 yılında kurulan ROSTA' nın (Russian Telegraph Agency'nin kısaltması) yöneticisi P. M. Kerzhentsev (Lebedev), Mikhail Cheremnykh'i görevlendirmiştir. Cheremnykh ise Lubok kültürünü temel alarak, 'ROSTA Penceresi' olarak bilinecek yeni bir ajitasyon sanatı biçimi tasarlamıştır. ROSTA' da üretilen baskıresimler, öncülü olan Lubok sanatının baskın izlerini taşımaktadır. Baskılar sokaklarda, mağaza veya ev pencerelerinde sergilenerek halkla olabildiğince temas kuracak, kullanılacak dil basitleşecek, kolay algılanacak ve böylece mesajı hızlıca iletecektir. İlk ROSTA Penceresi posterleri 1919'da Moskova'da ortaya çıkmıştır. Lubok geleneğindeki gibi, renkli grafiklere ve çoğunlukla hiciv metinlerine sahiptirler, ancak aynı zamanda avangard sanatçıların sanat formuna getirdiği stil, biçim ve renk deneyleriyle de zenginleşmişlerdir (Pisch, 2016:101). Geleneksel halk sanatı ile Sovyet propaganda makinesinin ihtiyaçları arasındaki bu sinerji, Lubok formunun uyarlanabilirliğini ve kalıcı etkisini vurgulamaktadır. M. Cheremnykh, D. Moor, V. Mayakovsky, I. Maliutin gibi sanatçılar ROSTA için posterler üretmişler ve girişim kısa sürede başarıya ulaşmıştır. Posterler Luboktaki tipik karakteristiğe benzer şekilde metin eşliğinde bir çizimdir ve genellikle bir veya daha fazla panelde bir hikaye anlatılmaktadır (Ruder, 2003:42).

1920 yılına gelindiğinde üretilen Popüler posterler, Rusya'da popülerliğinin zirvesine ulaşmıştır. 1920 yılında 1719 poster üretilmiştir, bu sayı 1919'daki poster üretiminin beş katıdır. Kızıl Ordu'nun yönetimi altında posterler önemli bir propaganda aracı haline gelmiştir. (Williams, 1979). Halkla acil bir şekilde iletişime geçme ihtiyacının bir sonucu olarak kurulan 'Ajitasyonel Propaganda Bürosu' bu ihtiyacı karşılamada oldukça etkili olmuş, ROSTA tarafından üretilen 3000 kadar baskıresim 1917-1923 yılları arasında Rusya'nın tamamına dağıtılmış, düzenli olarak üretilen materyaller 1920'ler boyunca tedarik edilmiştir (Moore, 2010:126).

Görsel 5'te V. Mayakovsky ve M. Cheremnykh tarafından hazırlanan bir ROSTA afişi görülmektedir. ROSTA' nın 81 numaralı ve 6 baskıresimden oluşan 'Hepsi Tarım Ekipmanı Onarım Haftası için!' isimli bu edisyon, üretilen posterlerin hem Lubok resimlerine olan yakınlığı ile hem de genel görsel ve dil kullanımına tipik bir örnek teşkil etmektedir. Basılan her bir posterde görselin hemen altında posterin okunma sırasını gösteren bir rakam basılmıştır. Kullanılan her bir görsel olabildiğince yalın bir şekilde ele alınmış ve yazıyla ilişkisi göz önüne alınarak düzenlenmiştir. Anlatım yalın ve didaktiktir. Mesajın izleyici tarafından kolay algılanması ve hiçbir yoruma izin vermeden aktarılması amaçlanmıştır.

Görsel 5. Mikhail Mikhailovich Cheremnykh ve Vladimir Mayakovsky, “ROSTA Pencereleri 81 numaralı edisyon”, 1921, Chromolithographic Baskı, Her biri yaklaşık 54x37 cm ölçülerinde, Brown University Library. (The French Allies Have a Cart Filled with Captured Germans, t.y.).

Bu dönem içerisinde Parti yönetimi, devlet eliyle yürütülecek propaganda faaliyetleri için ROSTA dışında başka birimlerde kurmuştur. Bunlardan ilki olan Gosizdat, devrimin politik ideolojisini halka aktarmak amacıyla yayınlar yapmakta ve dönemin sanatçıları tarafından yaratılan posterlerin basımını gerçekleştirerek halk arasında dolaşıma sokmaktadır. 1930’a kadar varlığını sürdüren Gosizdat’ta üretilen posterlerin sanatçıları arasında Valentina Kulagina, Aleksandr Rodchenko, Gustav Klutis ve El Lissitzky gibi dönemin ünlü avangard sanatçıları bulunmaktadır. Gosizdat’ın kuruluşundan sadece bir ay sonra Haziran 1919’da kurulan bir diğer birim ise Litizdat’tır. Kızıl Ordu ve Kızıl Donanma’nın ana yayın kolu olan Litizdat, 1919 ile 1922 yılları arasındaki İç Savaş sürecinde yalnızca Batı Cephesinde toplam 35 milyon poster, kartpostal ve yayın dağıtmıştır (Litizdat t.y.). Her iki birimde de üretilen propagandist posterler hem kullandıkları dilin yapısı hem de tematik yapıları itibarıyla kökenlerinde Lubok baskıresim sanatının izlerini taşıyan Popüler Posterlerdir. Gosizdat ve Litizdat PUR’da editörler ve sanatçılar bilinçli olarak halk için popülerleştirilmiş bir propaganda biçimi üzerinde çalışmışlardır. Propaganda posterini, tüketicileri cezbedecek ve ikna edecek bir imaja sahip olduğu için izleyiciyi ve çevresini dönüştürecek bir araç olarak görmektedirler (Arbuthnot, 2019:717-737). Bolşevik rejim, Lubok’un halka mesaj iletmedeki gücünün ve seri üretilebilirliğinin, devrimci ideolojilerini daha geniş Rus kamuoyuna aktarmadaki değerini fark etmiştir. Bu değeri ortaya çıkartmak ve sunmak ise Avrupa’dan Rusya’ya gelen Vladimir Mayakovsky, Kasimir Malevich, Alexander Rodchenko, El Lissitzky ve Vladimir

Tatlin gibi dönemin avangard sanatçıları tarafından gerçekleştirilmiştir.

1921 yılında Lenin tarafından ortaya konulan ‘Yeni Ekonomik Politika’ ülkede yeni atılımlar için bir fırsat oluşturmıştır. Konstrüktivist sanatçılar bunu görmüşler ve bu durumu fırsata çevirmek için harekete geçmişlerdir. Rejimin bu politikası özellikle avangard sanatçılar arasında büyük bir heyecan yaratmış ve destek bulmuştur. Vladimir Mayakovsky ve ROSTA grubu tarafından hazırlananlar gibi Rus Konstrüktivist sanatçıları, mesajları büyük ölçüde okuryazar olmayan bir izleyici kitlesine görsel olarak iletmek için Lubok sanatının sembolik renk, ölçek değişiklikleri ve basitleştirilmiş tasvirlerini kendine özgü bir yorumla kullanmıştır (Margolin, 1984:28-32). Bu açıdan baktığımızda üretimler geleneksel olarak Lubok baskılarının yapısal özellikleriyle örtüşse de dönemin avangard sanatı ile yeniden yorumlanmışlardır. Görsel 6’da Konstrüktivist sanatın öncülerinden Alexander Mikhailovich Rodchenko tarafından yapılmış bir Popüler Poster yer almaktadır. Poster yeni kurulan Dobrolet hava yollarının gelişimi için halktan destek toplamak için üretilmiştir. Posterin üzerinde Sovyet vatandaşlarının bir altın ruble ile Dobrolet havayollarından hisse sahibi olabileceği anlatılmaktadır. Tipografi sanatına Konstrüktivist sanatın getirdiği yeniliği gösteren bir karakterle ele alınan ve tasarlanan yazı, yine avangard sanatın estetiği ile düzenlenmiş görsel; Lubok baskiresminin Konstrüktivist sanat içerisinde geçirdiği dönüşümü göstermesi açısından oldukça önemli bir üretilmiştir.

Görsel 6. Aleksandr Mikhaylovich Rodchenko, “Dobrolet”, 1923, Litografi Baskı, 35x46 cm, Museum of Modern Art. (Aleksandr Rodchenk Poster for a Russian state airline, Dobrolet t.y.).

Dönemin propaganda faaliyetleri sadece devlet eliyle yönetilen yayınlardan oluşmamaktadır. Parti programına gönüllü olarak katkı sağlayan sanatçılar da bulunmaktadır. 1920 gibi erken bir tarihte Gosizdat “çeşitli kurumlar tarafından hazırlanan olağanüstü poster selini fark etmemenin imkansız olduğunu” raporlamıştır (Husband, 2016). Özellikle

1924 yılında üç sanatçının (Mikhail Kupriyanov, Porfiri Krylov ve Nikolai Sokolov) bir araya gelerek kurduğu Kukryniksy grubu bu anlamda etkin bir faaliyet yürütmesi nedeniyle dikkat çekicidir. Grup, Lubok baskiresimlerinin yapısıyla son derece yakın yayınlar yapmaya başlamıştır. Kukryniksy grubu kendilerine önemli bir ün kazandıran bu yayınlarla ünlenmiş, Lubok geleneğini 20. yüzyılın ikinci çeyreğine de taşımıştır. II. Dünya Savaşı'nın ilk günlerinde (hükümet tarafından da desteklenen ve finanse edilen) TASS Pencereleri adını verdikleri yine kollektif üretimi amaç edinen bir birim kurmuşlardır. Üretimlerinin yapısını geçmişin Rus tasarım geleneklerinden, yani on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllardan kalma Lubok hicivli halk baskılarından ödünç alan TASS sanatçıları, aynı zamanda anlatılarını güncel siyasi olaylara dayanan bir dizi şematik, ardışık karikatürler aracılığıyla aktarmışlardır.

Savaşın hüküm sürdüğü ilk dört yıl içerisinde (1941-1945) TASS tarafından “1500 posterin üretildiği tahmin edilmektedir (National Museum of American History, t.y.). Neredeyse her gün bir posterin üretilmiş olduğu anlamına gelen bu sayı TASS'ın üretim gücünün ne kadar hızlı ve etkin olduğunu, TASS tarafından yapılan propagandanın ne denli önemsendiğini gözler önüne sermektedir. Üretilen posterlerin Lubok baskiresimleriyle kurduğu ilişki bu anlamda Lubok baskiresimlerinin etkisinin ve öneminin hala sürdürdüğünü göstermesi açısından da oldukça önemli bulgular sağlamaktadır.

Lubok geleneğinin 2. Dünya Savaşı sırasında da Sovyet propaganda posterleri üzerindeki etkisi, rejimin kendi siyasi amaçlarını ilerletmek için Rusya'nın kültürel mirasını ustaca manipüle etmesini yansıtmaktadır. 20. yüzyılın başından itibaren ROSTA, TASS gibi pek çok yapı içerisinde yer alan Sovyet sanatçıları, modernist estetiği geleneksel halk kültürüyle, deyimleriyle ve imgeleriyle harmanlayarak kitlelerde yankı uyandıran ve Partinin totaliter projesini ilerleten görsel bir sözlük yaratmayı başarmıştır. Bu başarının arkasında yer alan Lubok baskiresim kültürü, geçmişin kodlarıyla geleceğin kurgulanması adına oldukça önemli bir pay sahibidir. Bu kültürel ve sanatsal olgu bir yanıyla geleneğin gücünü arkasına alan ancak yeniden ve yeniden şekillenen yapısıyla zamanın ruhuna uyum göstererek geleceği inşaa eden bir yapının varlığını ortaya koymaktadır.

3. SONUÇ

17. yüzyılda ortaya çıkan Lubok baskiresimleri geleneksel halk sanatının karakteristik özelliklerini üzerinde taşıyan bir formdadır. Sanatçılar üretimlerini sürdürmek ve bunun bir karşılığını görmek arzusundadırlar. Ancak hitap edilen kesimin çok büyük bir bölümü okuma yazma bilmemekte neredeyse sadece geçimlerini sağlayacak kadar kısıtlı imkanlarla yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu kısıtlılıklarla karşı karşıya bulunan

sanatçılar sorunları aşmak için yerel halk söylencelerinden, folklorik ve dini temalardan yola çıkarak baskiresimler üretmişler, maddiyat sorununu ise hem baskiresmin çoğaltılabilir doğasından yararlanarak hem de ağaç kabuğundan ucuza elde ettikleri kağıdın yerini alan malzemeye aşmışlardır. Bu iki taraf için de olumlu sonuçlar doğurmuş yeni bir sanatsal olgunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Halk bu yeni sanata ilgiyle karşılık vermiş, üretim yapan sanatçıların sayısı artmış ve Lubok baskiresimleri neredeyse tüm ülke çapında görünür olmaya başlamıştır. Oldukça hızlı artan bir ivmeyle büyüyen bu ilgi; süreç içerisinde hem Çarlık İmparatorluğunun hem de Komünist Parti iktidarının bu sanat formuna ilgi göstermesine neden olacak süreci doğurmuştur.

Lubok'un Rusya'da propaganda amaçlı kullanımı, Lubok baskiresimlerinin iktidarların değişen ideolojik hedeflerine hizmet edecek şekilde sürekli olarak yeniden dönüşebilmesinden kaynaklı olduğu çalışmada yer alan bulgularla görülmektedir. Lubok baskiresimleri 17. yüzyıldan başlayarak 20. yüzyılın ilk yarısına kadar varlığını etkin bir şekilde sürdürmüştür. Bunun en önemli nedenini zamanın ruhuna uygun adaptasyonu ve geçirdiği evrimsel aşamalar olduğu yine çalışmada yer verilen bulgularla saptanmıştır. Lubok'un bir kitle iletişim aracı olarak kalıcı çekiciliği ve karmaşık fikirleri büyük ölçüde yarı okuryazar olmayan bir nüfus için basitleştirme yeteneği, onu hem Çarlık rejimi hem de Bolşevik rejim için ulusal bilinci şekillendirme ve halk desteğini toplama çabalarında paha biçilmez bir varlık haline getirdiği görülmektedir.

18. yüzyıldan 20. yüzyılın ilk yarısına kadar Rusya'da propaganda amaçlı Lubok baskı sanatının kullanımı karmaşık ve çok yönlü bir olgu olduğu görülmektedir. Başlangıçta Lubok, çoğunlukla çarlık rejimini desteklemek için dini ve milliyetçi imgeleri yaymak için kullanılmıştır. Ancak, 19. yüzyılın ikinci yarısında Rusya'daki baskiresim kültürü genişledikçe, Lubok baskiresimlerinin rolü; değişen siyasi ve sosyal manzarayı yansıtmak şeklinde dönüşmüştür. Farklı sosyal bakış açıları ve sosyal katmanların ortaya koyduğu üretimlerle imgelerin bir araya gelmesi, imparatorluk halklarının çeşitliliğini kutlayan daha kapsayıcı bir Rus ulusal kimliği vizyonunun oluşturulmasına yardımcı olduğu görülmektedir. Ulus İnşası modeli içerisinde görülen bu propagandist politikanın Lubok baskiresimleriyle önemli bir başarı yakaladığı sonucuna ulaşılmıştır.

20. yüzyılın hemen başında başlayan I. Dünya Savaşı içerisinde neredeyse tüm Dünya'da ülkeler kendi çıkarlarını korumak için propagandist yayınları uygulamaya koymuştur. Rusya'da ise özellikle görsel içerikli üretilen propagandist yayınların temelini Lubok baskiresimlerinin oluşturduğu görülmektedir. 20. Yüzyılın başında Rusya'da yaşanan siyasi ve politik olaylar sonucu Komünist Parti'nin 1917 yılında yönetimi devralmasıyla birlikte Lubok baskıları, halkı Bolşevik davayı desteklemek için bir araya toplamayı amaçlayan Sovyet propaganda posterlerinin kendine özgü görsel estetiğini şekillendirmede başat

bir rol oynadığı saptanmıştır. Hükümetin bu sanatsal geleneği stratejik olarak ele alması, rejimin totaliter gücünü pekiştirmek için Rusya'nın kültürel mirasını ustaca manipüle ettiği çalışmada yer verilen durumlarla saptanmıştır. Devrim fikirlerini yaymak için kullanılan Lubok baskıresim sanatı, geçmişin kültürel kodlarının yanı sıra Sovyetlerin ülke için öngördüğü radikal geleceğin kodlarını da içeren bir yapıda ele alınmıştır. Propaganda amaçlı üretilen Lubok baskı resimlerinden türeyen ve Popüler Posterler olarak anılan Sovyet propaganda posterlerinde de bu kodlar sıklıkla vurgulanmıştır. Popüler Posterler terimi, yapısal özelliklerini Lubok baskıresimlerinden alan ancak dönemin estetik ve politik ruhuna uyan posterleri tanımlamaktadır. Popüler posterler, Lubok'un basitleştirilmiş anlatı gücünden, mesajın geniş halk kitleleriyle buluşarak sıradan halkın desteğini toplama yeteneğinden yararlanarak kurgulandığı çalışmanın sonuçları arasındadır. Bu strateji, Bolşeviklerin güçlerini sağlamlaştırmalarında ve Rusya tarihinin çalkantılı dönemlerinde ulusal kimliği şekillendirmelerinde önemli bir rol oynamıştır. Dönemin sanat anlayışını yansıtan resimsel dildeki bu dönüşüm yine Lubok baskıresimlerinin başlangıcından itibaren dönemin ruhuna uyan bir şekilde gerçekleştirdiği adaptasyona bir örnektir. K. Malevich, V. Mayakovsky ve M. Cheremnykh gibi dönemin önemli avangard sanatçılarının bu etkideki rolleri ise oldukça önemlidir. Lubok baskıları Bolşevik rejim tarafından bilinçli bir şekilde propaganda amacıyla üretilmiş, rejim tarafından açılan kurumlarla teşvik edilmiştir. Bu dönem içerisinde de Lubok baskıresimlerinin Sovyet politik posterlerinin görsel retoriğini etkilemede önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. Bu temel yapıtaş Rus baskıresim karakteristiğinin ortaya çıkmasında da etkili olmuş, Lubok baskıresmi üzerinde taşıdığı sanatsal ve kültürel misyonu yüzyıllar boyunca sürdürdüğü görülmüştür. Bu yapıtaşının işlevi zaman içerisinde değişse de kitle iletişim aracı olarak dikkate değer çok yönlülüğü, Rusya'nın tarihini şekillendiren dinamik, sosyopolitik akımları yansıtan tutarlı bir özellik olarak kalmıştır.

KAYNAKLAR

- A Sausage Maker Came to Lodz. We Said to Him: "Welcome, Sir! (t.y.). Library of Congress. 12.05.2024 tarihinde <https://www.loc.gov/item/2021669081/> adresinden erişilmiştir.
- Aleksandr Rodchenk Poster for a Russian state airline, Dobrolet t.y.). Museum of Modern Art. 01.07.2024 tarihinde <https://www.moma.org/collection/works/7269?locale=en> adresinden erişilmiştir.
- Arbuthnot, M. (2019). The People and the Poster: Theorizing the Soviet Viewer, 1920–1931. *Slavic Review*, 78(3), sf:717–737. <https://www.jstor.org/stable/26844322>.
- Bonnell, V. E. (1988). The Representation of Politics and the Politics of Representation of Sovetskii politicheskii plakat. Iz kolektsii Gosudarstvennoi biblioteki SSSR imeni V. I. Lenina; The Soviet Political Poster 1917-1980 from the USSR Lenin Library Collection, by N. I. Baburina]. *The Russian Review*, 47(3), sf:315–322. <https://doi.org/10.2307/130593>.
- Brooks, J. (2010). The Russian Nation Imagined: The Peoples Of Russia As Seen In Popular Imagery, 1860s-1890s. *Journal of Social History*, 43(3). <http://www.jstor.org/stable/20685424> sf:537.
- The French Allies Have a Cart Filled with Captured Germans, (t.y.). Library of Congress. Photo, Print, Drawing. 12.05.2024 tarihinde <https://www.loc.gov/item/2021669082/> adresinden erişilmiştir.
- Cheauré, E. (2014). Napoleon and the 1812 Patriotic War in Russian Humour. In E. Cheauré & R. Nohejl (Ed.), *Humour and Laughter in History: Transcultural Perspectives* Bielefeld: transcript Verlag. <https://doi.org/10.1515/transcript.9783839428580.15> sf:20.
- Fareler Kediği Nasıl Gömdü, (1725). Ağaç baskı gravür üzerine elle suluboya renklendirme, 32,8 x 57,3 cm. 01.07.2024 tarihinde <https://en.m.wikipedia.org/wiki/File:Mi-ce-burying-the-cat.jpg> adresinden erişilmiştir.
- Goldstein, R.J. & Nedd, A.M. (2015). Political censorship of the visual arts in nineteenth-century Europe: Arresting images. 10.1057/9781137316493. sf:3.
- Hedo, A. (2021). Russian Propaganda During the First World War: Technologies and Forms. <https://doi.org/10.53656/his2021-6-3-russ>.

- Husband, W. (2016). Soviet Propaganda Posters Collection, Oregon State University Special Collections and Archives Research Center, 05.05.2024 tarihinde https://archiveswest.orbiscascade.org/ark:/80444/xv97839/op=fstyle.aspx?t=i&q=0&f_subjects=Posters%2C+Soviet.#scopecontentID adresinden erişilmiştir.
- Karoyeva, T. (2021). "A Repertoire of Lubok Books Covering Ukrainian History (1830s – 1910s)." Taylor & Francis, vol. 22, no. 2, 3 April. <https://doi.org/10.1080/15228886.2021.1917063>.
- Koren, V. (1750). Kazan'ın Büyük Kedisi, Ağaç Baskı, 35x27 cm 01.07.2024 tarihinde <https://www.dominicwinter.co.uk/Auction/Lot/402-russian-lubok-of-peter-the-great-the-cat-from-kazan-1750-or-later/?lot=348195&sd=1> adresinden erişilmiştir.
- Kosynkina, D. (2023). Lubok fairy tales by Knebel's Publishing House, Attending Ilya Glazunov Gallery exhibition, 11 Aralık 2023 tarihinde <https://www.mos.ru/en/news/item/127959073/> adresinden erişilmiştir.
- Litizdat (Literary and Publishing Department of the Political Directorate of the Revolutionary Military Council of the Republic). (t.y.). 05.05.2024 tarihinde <https://www.posterplakat.com/the-collection/publishers/litizdat-literary-and-publishing-department-of-the-political-directorate-of-the-revolutionary-military-council-of-the-republic> adresinden erişilmiştir.
- Margolin, V. (1984). Constructivism and the Modern Poster, Art Journal, 44(1). <https://doi.org/10.2307/776670> sf28.
- Moore C. (2010). Propaganda Prints: A History of Art in the Service of Social and Political Change, A&C Black Publisher Limited, London, s:126.
- National Museum of American History. (t.y.). 05.05.2024 tarihinde https://americanhistory.si.edu/collections/search?edan_q=guid:ark:/65665/ng49ca746a5e9f-9704be05315f76fa0b4fa adresinden erişilmiştir.
- Norris, M. S. (2006) A War of Images: Russian Popular Prints, Wartime Culture, and National Identity, 1812–1945". Northern Illinois University Press. sf:9-10-52.
- Parppei, K. (2021). "This Battle Started Long Before Our Days ..." The Historical and Political Context of the Russo-Turkish War in Russian Popular Publications, 1877–78. Nationalities Papers. 2021;49(1):162-179. doi:10.1017/nps.2019.117.
- Pisch, A. (2016). The rise of the Stalin personality cult. In The personality cult of Stalin in Soviet posters, 1929–1953: Archetypes, inventions and fabrications. ANU Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt1q1crzp.8> sf 101.

- Pletneva, A. (2021). Whom are the mice burying? the interpretation of the lubok print the mice are burying the cat. Slovene, 10(2), sf:97-123. <https://doi.org/10.31168/2305-6754.2021.10.2.5>.
- Roatcap, A. (2004). Parenthesis 10 [electronic resource] Lubki, the Wood Engravings of Old Russia. 01.05.2024 tarihinde https://fpba.com/parenthesis/selected-articles/p10_lubki/ adresinden erişilmiştir.
- Ruder, A. (2003). Art and the shaping of society [electronic resource] : Russian posters and constructivism, 1917-1924 /. sf 42.
- Otechestvennaya Voyna “1812 The Patriotic War Of 1812”,(2023). Hermitage Fine Art Monaco. 01.05.2024 tarihinde <https://hermitagefineart.com/en/lots/2023-june-manuscripts/768/> adresinden erişilmiştir.
- The Library & Picture Collection of the late Martin Woolf Orskey, (2019). Dominic Winter Auctioneers. 01.07.2024 tarihinde <https://www.dominicwinter.co.uk/Auction/Lot/402-russian-lubok-of-peter-the-great-the-cat-from-kazan-1750-or-later/?lot=348195&sd=1> adresinden erişilmiştir.
- The French Allies, (t.y). Library of Congress. 12.05.2024 tarihinde <https://www.loc.gov/item/2021669082/> adresinden erişilmiştir.
- Yesyunin, Y. A. (2022). Lubok in the Soviet Political Poster of the Civil War, Hudožestvennaâ kultura, Issue 2.